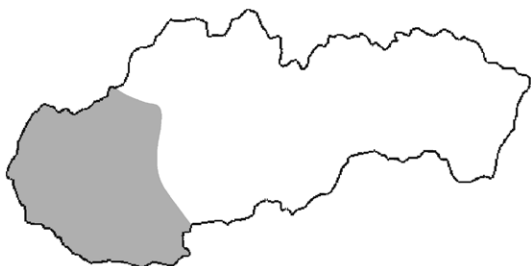

STRIEBORNÉ PREDMETY Z GERMÁNSKÝCH SÍDLISK NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Doklady prítomnosti kvádskej nobility?¹

Andrej Sabov

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2023.70.10>

Keywords: Quadi settlements, silver finds, brooches, neck rings, belt fittings, jewellery, toiletries, Germanic nobility

Silver Finds from Germanic Settlements in southwestern Slovakia. Evidence of the Presence of Quadi Nobility?

The presented study examines the occurrence of silver objects in Germanic settlements in the territory of southwestern Slovakia. It deals with their connection with the social differentiation of Quadi society and the possibility of interpretation as an indication of the presence of Germanic nobility. At the same time, it tries to distinguish the origin of individual objects and the chronological context of their occurrence in the settlements' environment.

ÚVOD

V súčasnosti vychádza poznanie a identifikácia nobility v rámci štruktúr germánskej spoločnosti takmer výhradne z hrobových nálezov. Bohaté hroby sa od bežných germánskych žiarových hrobov, ktoré obsahujú iba malé množstvo predmetov, odlišujú predovšetkým množstvom importovaných rímskych výrobkov a šperkami vyhotovenými z drahých kovov. Prítomnosť nobility na germánskych sídliskách je väčšinou vnímaná prostredníctvom stavieb vybudovaných na rímsky spôsob, prípadne prítomnosťou stavieb s dispozíciou ovplyvnenou rímskym stavitelstvom (Bratislava-Dúbravka – *Elschek* 2017; Milanovce-Veľký Kýr – *Hrabkovský* 2022; Podunajské Biskupice – *Hrnčiarik/Horňák* 2018; Cífer-Pác – *Varsik/Kolník* 2021). V rovnakom kontexte môžeme uvažovať tiež o použití rímskeho stavebného materiálu na sídliskách z doby rímskej (Bratislava-Dúbravka, Devínska Nová Ves – *Elschek* 2017; Stupava-Mást – *Elschek/Groh/Kolníková* 2015; Ražňany – *Karabinoš/Vizdal* 2022; Stupava – *Turčan* 2022). Omnoho menšia pozornosť bola sústredená na luxusné predmety a honosné šperky z nálezových kontextov kvádskych sídlisk.

Tacitus v diele *Germania* uvádza, že zlato a striebro sa medzi Germánmi tešilo veľkej vážnosti, a že striebro bolo vyhľadávanéjšie ako zlato (*Tacitus* 1980, 50, 51). Na rovnakom mieste však tiež uvádza, že strieborné nádoby darované germánskej nobilitě Germáni nevnímali ako výrazne cennejšie. Zlaté predmety predstavujú medzi nálezmi z kvádskoho prostredia pomerne malú skupinu, pričom niektoré nálezy môžeme prisúdiť vplyvom z iných kultúrnych okruhov alebo koristi z obdobia okolo markomanských vojen (*Rajtár* 2013). Na výrobu strieborných spôn a šperkov Germáni používali hlavne rímske mince. Doklady tohto procesu poznáme napríklad z lokalít Devínska Nová Ves (*Elschek* 2007, 146; 2017, 108), Stupava (nálezy téglikov so stopami drahých kovov a doklady šperkárskej výroby – *Turčan* 1985, 112, 113), Libčeves, Jevíčko (*Droberjar* 2002; 2014, 142; *Militký* 2008) a Michelfeld/Unterfranken (*Wamser* 2000, 352, 353, Kat. 74: c5).

Predložený príspevok mapuje výskyt strieborných predmetov na kvádskych sídliskách na juhozápadnom Slovensku,² ktoré by mohli signalizovať prítomnosť germánskej nobility.

¹ Príspevok vznikol s podporou grantovej agentúry VEGA 1/0240/21. Príspevok predstavuje prepracovanú verziu referátu, ktorý odznel na 16. protohistorickú konferenciu „Archeológia barbarov“ v Trnave, 30. 9. až 2. 10. 2021.

² Do štúdie boli zaradené aj strieborné predmety z lokality Netopieria jaskyňa v Selciach, ktorá sa nachádza na strednom Slovensku, no dajú sa považovať za nález z kvádskoho prostredia.

Obr. 1. Spony so stopami striebornej výzdoby z juhozápadného Slovenska. 1 – Hamuliakovo; 2 – Radimov; 3 – Stupava-Mást; 4 – Borský sv. Mikuláš (podľa *Elschek/Groh/Kolníková 2015; Iván 2017; Iván/Ölvecký 2015; Rajtár 2018*). Bez mierky. Zostavené autorom.

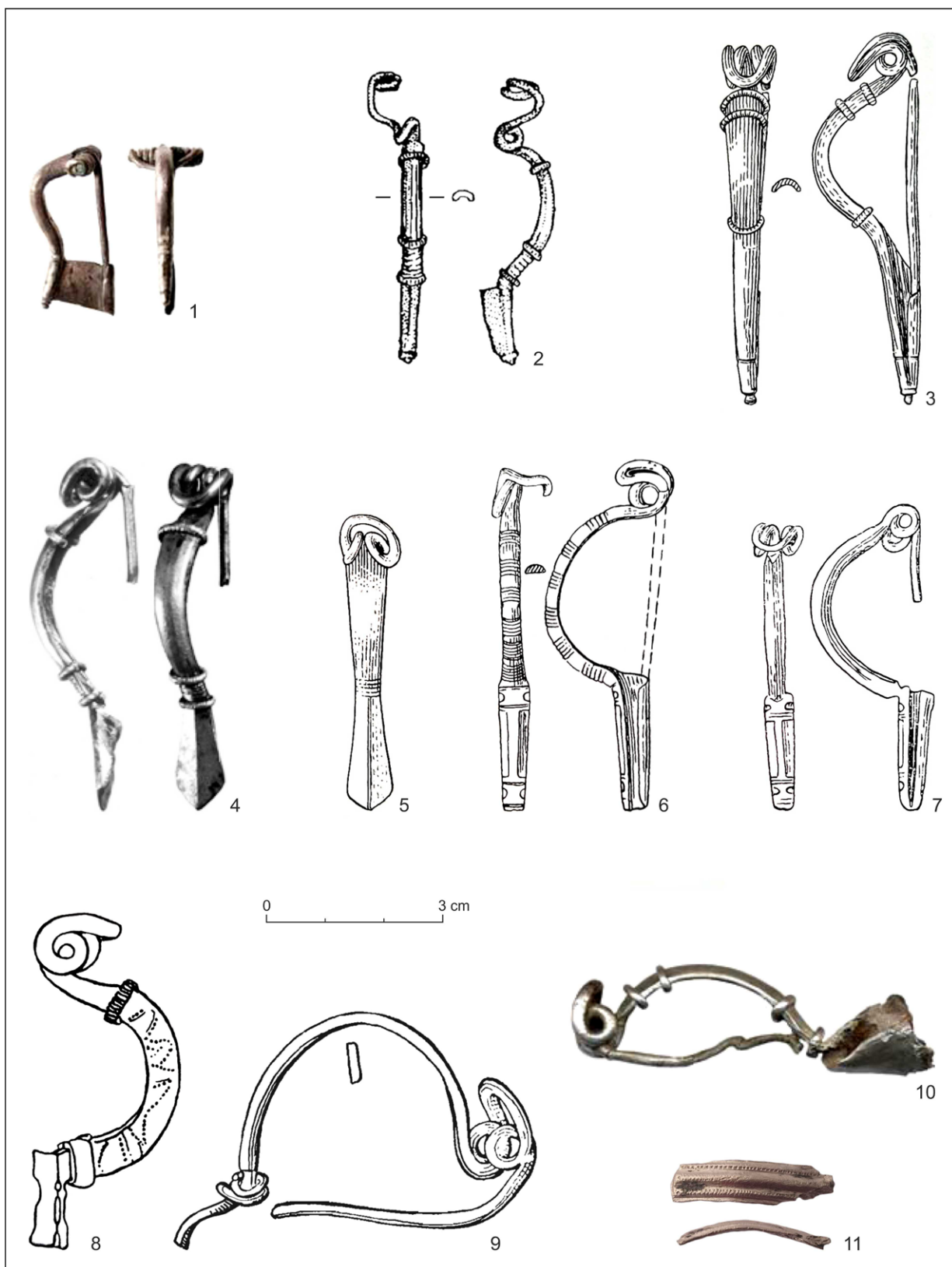
SPONY

Spony predstavujú najpočetnejšiu skupinu strieborných predmetov pochádzajúcich z kvádskeho sídliska. Chronologicky najstaršie exempláre strieborných spon nájdených na germánskych sídliskách predstavujú trúbkovité spony. Ide o exempláre z lokalít Čataj (trúbkovitá spona A 77, podľa rozdelenia R. Ivána patriaca k typu VIIa a spona typu A 101) a Radimov (typ A 77, patriaca k Ivánovmu typu IIIa; *Iván 2015, 83*). Sídliskovým nálezom je pravdepodobne tiež spona typu A 101 zo Sekúl (*Iván 2015, 88*). Spomenutý autor predpokladá chronologické rozšírenie typu IIIa od ranoflaviovského obdobia po záver 1. stor. (*Iván 2015, 78*). Typ VIIa patrí k najmladším variantom trúbkovitých spon, ktoré môžeme datovať do 2. polovice 2. stor., prípadne až po začiatok 3. stor. (*Iván 2015, 82*). Spony typu A 101 datuje R. Iván do obdobia od konca 1. po 1. polovicu 2. stor. (*Iván 2015, 89, 90*).

Do chronologických stupňov B2 a B2/C1, resp. sídliskového horizontu II, ktorý definoval V. Varsík (2011, 184–189), môžeme zaradiť niekoľko nálezov spon, ktoré sú vyhotovené zo železa alebo bronz a sú zdobené striebornou fóliou alebo drôtkami. Zo zberových nálezov zo sídliska v Hamuliakove pochádza bronzová spona 12. série Almgrenovej V. skupiny, na ktorej boli zistené zvyšky strieborného obloženia (obr. 1: 1; k datovaniu pozri *Godłowski 1977, 23; Iván/Ölvecký 2015, 307, obr. 8: 5; Liana 1970, 444*). Z lokalít Radimov a Stupava-Mást poznáme spony typu A 43, ktoré rovnako nesú stopy zdobení striebrom (obr. 1: 2, 3; *Elschek/Groh/Kolníková 2015, 107, obr. 30: 5; Rajtár 2018, 58–64, 67, obr. 4: 3a, b*). Stopy strieborného zdobení sa nachádzajú aj na niektorých sponách 8. série Almgrenovej V. skupiny. Z priestoru juhozápadného Slovenska ide napr. o nález spony typu A 121 z Borského sv. Mikuláša (obr. 1: 4; *Iván 2017, 292, obr. 1: 1*). R. Iván ju zaradil k svojmu typu Ia, ktorý predstavuje typologicky najstarší variant týchto spiniadiel a datuje ho do stupňa B2 (*Iván 2017, 293, 310*).

Medzi zberovými nálezmi zo sídliska v Kvetoslavove sa nachádza strieborná samostrelová spona s vysokým zachycovačom Almgrenovej VII. skupiny (obr. 2: 1; *Sabov 2021a, 182, obr. 2: 7; 2021b, 350, obr. 6: 10*). Typologicky ju môžeme priradiť k variantu A VII 2, 30 podľa rozdelenia L. Schulte, ktorý patrí do stupňa C1 (*Godłowski 1992, 36, 42; Schulte 2011, 128–131, obr. 87*). Celá spona je vyrobená zo striebra, len oska je pravdepodobne medená.

Z výskumu sídliska v Bratislave-Trnávke, v polohe Zadné, je známa strieborná spona s hrotitou nôžkou Almgrenovej VI. skupiny (obr. 2: 2; *Varsík 2011, 188, obr. 59: 11*). Typologicky ju môžeme zaradiť do podskupiny Almgren VI, 2a podľa rozdelenia navrhnutého V. Varsíkom (2017, 321, 322). K podskupine Almgren VI, 2a patrí aj starší nález striebornej spony z Devínskej Novej Vsi (obr. 2: 3; *Kolník 1964b, 422, obr. 6: 3; Ondrouch 1938, 82, obr. 1: 9; tab. XII: 5*). Strieborná spona rovnakej podskupiny zdobená perlovcom je spomínaná aj medzi zberovými nálezmi zo sídliska v Hamuliakove (*Iván/Ölvecký 2015, 308*). Spony tohto typu sa v kvádskom prostredí začínajú objavovať už v náplni stupňa C1, pričom ich maximálny rozmach spadá do stupňa C2, resp. do obdobia od 2. polovice 3. stor. po začiatok 4. stor. a doznievajú v priebehu prvej polovice 4. stor., kedy ich nahrádzajú spony s obdĺžnikovou nôžkou (*Varsík 2017, 334*).

Obr. 2. Strieborné spony z juhozápadného Slovenska. 1 – Kvetoslavov; 2 – Bratislava-Trnávka; 3 – Devínska Nová Ves; 4 – Cífer-Pác; 5 – Patince; 6 – Šaľa; 7 – Selce; 8 – Vinosady-Malé Tŕnie; 9 – Selce; 10 – Beladice; 11 – Gbely (podľa Eisner 1933; Kolník 1964b; Ruttkay a kol. 2013; Sabov 2021a; Varsík 2011; Varsík/Kolník 2021; 11: nepublikované). Všetko striebro. Zostavené autorom.

Obr. 3. Strieborné spony z juhozápadného Slovenska. 1 – Voderady; 2 – okolie Chtelnice; 3, 4 – Kšinná; 5 – Selce (podľa Eisner 1938; Sabov 2020a; 2: nepublikované). Všetko striebro. Zostavené autorom.

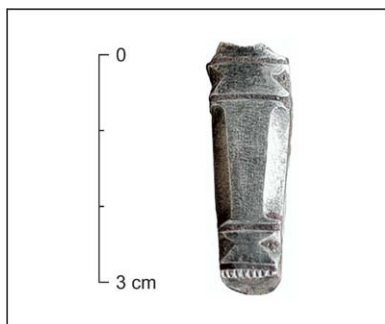
Spona Almgrenovej VI. skupiny s klinovitou nôžkou bola objavená pri výskume germánskeho dvorca v Cíferi-Páci (obr. 2: 4; *Varsík/Kolník* 2013, 76, 77, obr. 8: 11; 2021, 157, obr. 124: 7). Z Patinieca pochádza starší nález tvarovo podobnej jednoduchšej striebornej spony VI. skupiny s klinovitou nôžkou (obr. 2: 5; *Kolník* 1964b, 422, tab. 1: 27; tu tiež staršia literatúra k nálezu).

Strieborná spona s obdĺžnikovou nôžkou je uvádzaná medzi nálezmi zo staršieho výskumu v Šali (obr. 2: 6; *Kolník* 1964b, 422, obr. 6: 10; *Liptáková* 1963, 335). Môžeme ju zaradiť do podskupiny Almgren VI, 2b podľa rozdelenia V. *Varsika* (2017). K rovnakému typu môžeme priradiť dnes už stratenú striebornú sponu z predvojnového výskumu z Netopierej jaskyne na hrádku v Selciach (obr. 2: 7; *Kolník* 1964b, 422, obr. 6: 8; *Ondrouch* 1935, 537, obr. 2: 2) a snáď aj nález z konca 19. stor. z Vinosadov-Malého Trnia (obr. 2: 8; v minulosti Trlinok; *Eisner* 1933, 220, obr. 20: 4; *Kolník* 1964b, 422, obr. 6: 4). Z Netopierej jaskyne na hrádku v Selciach pochádza aj ďalší fragment strieborného derivátu spony s podviazanou nôžkou s puncovanou výzdobou (obr. 2: 9; *Bárta/Mácelová/Pieta* 1987, 29, obr. 2: 2) a fragment strieborného náramku (pozri nižšie).

Medzi nálezmi zo záchranného výskumu v Beladiciach-Pustý Chotár, v polohe Dolina, sa našla strieborná spona Almgrenovej VI. skupiny s poškodenou (?) nôžkou, ktorá neumožňuje jej bližšie typologické zaradenie (obr. 2: 10; *Ruttkay a kol.* 2013, 217, obr. 147: 4). K rovnakej Almgrenovej skupine patrí aj novší nález fragmentu lúčika striebornej spony z Gbelov (obr. 2: 11). Je plasticky členený na tri rebrá a zdobený puncovaním.

Poškodená strieborná spona s dvojšpirálovým vinutím, ktorá bola objavená pri geologickom prieskume výmoľa vo Voderadoch (obr. 3: 1a, b), patrí na Slovensku k zriedkavejším nálezom. Typologicky ju môžeme priradiť pravdepodobne tiež k sponám Almgrenovej VI. skupiny, avšak nedá sa vylúčiť ani možnosť, že ide o fragment honosnej spony podobnej sponám typu Stráže alebo spony Almgrenovej VII. skupiny (*Sabov* 2020a, 374–376, obr. 10; 11: 4). Takmer identický, nepublikovaný fragment striebornej spony sa našiel v sídliskovej vrstve pri výskume na hrade Devín (ústna informácia K. Harmadyová).

Spona s dvojšpirálovým vinutím a klinovitou nôžkou s kapsovitým zachycovačom sa našla v okolí Čhtelnice (obr. 3: 2).³ Vzhľadom na skutočnosť, že ide o detektorový nález, presný nálezový kontext nie je známy. Pravdepodobne však ide o stratový nález, aké sú z oblasti Malých Karpát známe (*Sabov* 2020b). Spona nemá rytú výzdobu a špirály vinutia sú vyhotovené z hladkého drôtu. Zdobenie pozostáva z ozdobných gombíkov na konci osiek vinutia a na ozdobnom gombíku v prednej časti lúčika. Špirály vinutia sú spojené tordovaným drôtikom v tvare osmičky alebo písmena S, ktorý imituje perlovec a je omotaný okolo ozdobných gombíkov na konci osiek. Rovnaký drôtik je omotaný okolo dolnej časti ozdobného gombíka v prednej časti spony. Gombík v prednej časti je umiestnený na predĺženej časti lúčika, pričom medzi špirálami vinutia a ozdobným gombíkom vznikol väčší priestor. To naznačuje skutočnosť, že spona mala pôvodne záhlavnú doštičku.

Obr. 4. Gbely. Fragment striebornej cibulkovitej spony. Nepublikované.

Zaujímavý je nález zachycovača a nôžky striebornej cibulkovitej spony z Gbelov (obr. 4). Výzdoba je metopovito členená na nerovnaké tri polia, nôžka je ukončená imitáciou perlovca. Dve menšie polia majú na hranách skosenie v tvare písmena V, ktoré vytvára motív presýpacích hodín; stredové dlhšie pole má rovnako skosené hrany. Typologicky pravdepodobne patrí k Pröttelovmu typu 1 alebo 2, ktorý môžeme datovať do obdobia od konca 3. po polovicu 4. stor. (*Pröttel* 1988, 349–357).

Dlhšie známy je starší nález dvoch strieborných, čiastočne pozlátených a bohato zdobených spôn s postranne vykrojenou klinovitou nôžkou z Kšinnej (obr. 3: 3, 4; *Kolník* 1964b, 422, tab. 1: 30) a takmer identickej spony z Netopierskej jaskyne z Banskej Bystrice-Seliec, ktorá bola nájdená spolu s vyššie uvedenou sponou podskupiny Almgren VII, 2b (obr. 3: 5; *Kolník* 1964b, 422, obr. 6: 7; *Ondrouch* 1935, 537–539, obr. 2: 3). T. Kolník ich považuje za najmladší vývojový stupeň jednodielnych spôn s klinovitou nôžkou

Almgrenovej VI skupiny a hoci sú tieto spony v literatúre datované na začiatok 5. stor., považuje toto datovanie za neskoré (*Eisner* 1938, 252; *Kolník* 1964b, 422; *Lamiová-Schmiedlová* 1961, 23).

³ Za poskytnutie informácií a fotografií ďakujeme I. Bazovskému.

V Nitre-Párovských Hájoch sa medzi nálezmi zo stupňov C2 a C3 nachádza strieborná ihla, pravdepodobne zo spony, ktorú však nie je možné typologicky bližšie určiť (*Pieta/Ruttikay* 1997, 164, obr. 3: 10). Medzi nálezmi z opevnenej výšinej polohy Bojná II je tiež uvádzaný typologicky bližšie neurčený polotovar striebornej spony, avšak pravdepodobne už súvisí s osídlením v dobe sťahovania národov (*Pieta* 2006, 175, 179).

Najbližšie analógie k väčšine strieborných spínadiel zo sídliskových nálezov predstavujú spony z kniežacích hrobov v Krakovanoch-Strážach. Spony z Bratislavy-Trnávky z Devínskej Novej Vsi (obr. 2: 2, 3) sú veľmi podobné dvom sponám podskupiny Almgren VI, 2a z hrobu I (*Krupa/Klčo* 2015, 94, A-262, A-263). Lúčik a nôžka spony z Cífera-Pácu (obr. 2: 4) je tektonikou i výzdobou takmer identická so sponami s trapezoidnou nôžkou z hrobu I (*Krupa/Klčo* 2015, 92, 93, A-259, A-260, A-261) a líšia sa iba vo vinutí. Rovnako sa na spony z hrobov I a II členením lúčika ponáša spona z Beladic (obr. 2: 10).

K výzdobe fragmentu lúčika spony z Gbelov (obr. 2: 11) zatiaľ zo Slovenska nie je známa žiadna analógia. Plastické členenie lúčika na tri rebrá sa najbližšie ponáša na bohatú výzdobu zlatej spony z hrobu I v Krakovanoch-Strážach (*Krupa/Klčo* 2015, 92, A-258).

K sponě Almgrenovej VII. skupiny z Kvetoslavova (obr. 2: 1) predstavujú geograficky najbližšiu paralelu dve strieborné spony rovnakej skupiny z hrobu II opäť z Krakovian-Stráží (*Krupa/Klčo* 2015, 136, A-804, A-805). Oproti sponě z Kvetoslavova sú však honosnejšie a viac zdobené, tektonika a výzdoba nôžky kvetoslavovskej spony je skôr podobná jednoduchšiemu štýlu spony s hrotitou nôžkou z hrobu I (*Krupa/Klčo* 2015, 94, A-263).

K sponě z Patiniec (obr. 2: 5) sú najbližšou analógiou dve spony z pohrebiska v Očkove (jedna bronzová a jedna strieborná – *Kolník* 1956, 243, 244, 262, obr. 4: 14; 9: 1) a spona z hrobu 188 z pohrebiska Kostelec na Haně na Morave pri Olomouci (*Zeman* 1961, 199, 200, obr. 40: a, b).

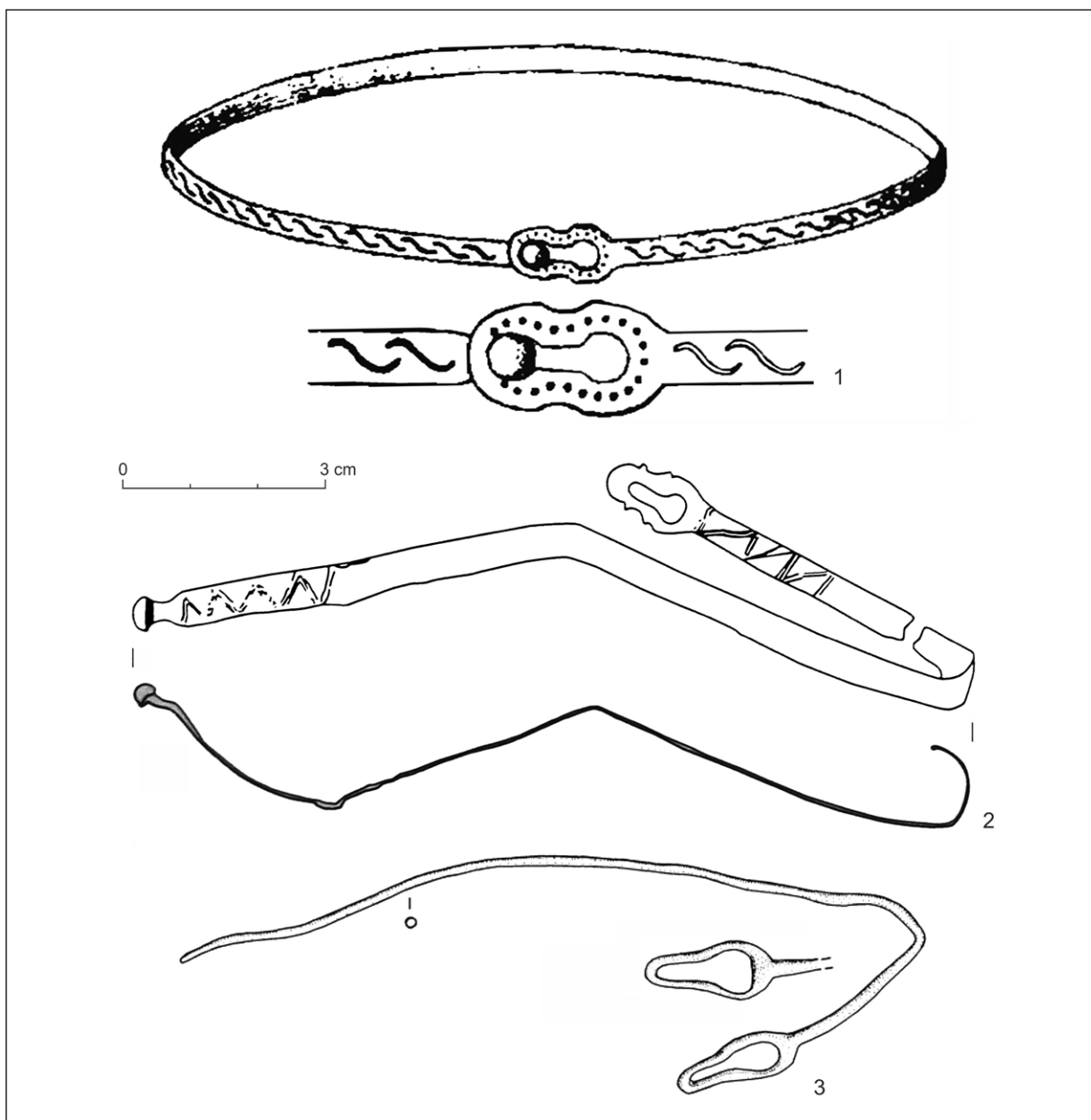
Spony podskupiny Almgren VI, 2b zo Šale, Netopierej jaskyne v Selciach a pravdepodobne aj z Vinosadov-Malého Trnia (obr. 2: 6–9), nemajú analógie medzi nálezmi z kniežacích hrobov. Spony tohto typu môžeme datovať do stupňov C2–D1 (*Mačzyńska* 2009, 82–84).

Spona s dvojšpirálovým vinutím z Voderád (obr. 3: 1a, b) má rovnako najbližšie analógie v nálezoch z Krakovian-Stráží, avšak podobné spony sa našli aj na iných európskych lokalitách (*Sabov* 2020a, 375, 376; tu tiež ďalšia literatúra). Nález z okolia Chtelnice s chýbajúcou záhlavnou doštičkou (obr. 3: 2a–c) sa klinovitou nôžkou najviac ponáša na spony s klinovitou nôžkou a ozdobným gombíkom v prednej časti z hrobu I z Krakovian-Stráží, ktoré však majú iba jednošpirálové vinutie (*Krupa/Klčo* 2015, 92–94, A-259, A-260, A-261). Dvojšpirálové vinutie a pôvodne asi aj záhlavnú doštičku má však bohato zdobená zlatá spona z rovnakého hrobu, rovnako s klinovitou nôžkou a ozdobným gombíkom v prednej časti lúčika (*Krupa/Klčo* 2015, 92, A-258). Záhlavnú doštičku pravdepodobne tiež mala aj ďalšia spona s dvojšpirálovým vinutím, klinovitou nôžkou a ozdobným gombíkom na lúčiku z tzv. Fleissigovej zbierky, ktorá asi tiež pochádza zo Stráží (*Kolník* 1964b, 430, obr. 13). Strieborná spona s dvojšpirálovým vinutím a záhlavnou doštičkou, ale širokým lúčikom a lichobežníkovou nôžkou, sa našla aj v porušenej vrstve pohrebiska v Očkove (*Kolník* 1964b, 420, obr. 5: 1).

NÁKRČNÍKY

Z oblasti juhozápadného Slovenska sú známe tri nálezy strieborných nákrčníkov z kvádskeho sídliska. V inventári sídliskovej jamy preskúmanej v Červeníku sa našiel zdobený strieborný plechový nákrčník s hruškovitým uzáverom (obr. 5: 1; *Kolník* 1964a). Takmer rovnaký nákrčník sa našiel v zásobnej jame počas výskumu sídliska v Chotíne (obr. 5: 2; *Hečková/Repka* 2019, 109, 110, obr. 4). Jednoduchší strieborný nákrčník, rovnako však s hruškovitým uzáverom, sa našiel v Šarovciach (obr. 5: 3; *Beljak* 2010, 38, 54, obr. 9: 4).

Všetky tri strieborné nákrčníky z kvádskeho sídliska môžeme priradiť k typu Kossinna II (*Kossinna* 1905, 399, 400), resp. typu Beckmann IIIa (*Beckmann* 1981, 16). Nákrčníky tohto typu sú známe z ďalších troch sídliskových lokalít na území Slovenska. Okrem nálezu z Bratislavy, ktorý je zo zlata (naposledy *Kolník/Varsik* 2012, 251, obr. 407; nálezový kontext tohto exempláru však nie je presne známy, môže ísť aj o hrobový nález), sú ostatné dva vyrobené z bronzu (Trenčín-Pollakova tehelná – *Kellová* 2020, 153, tab. 2: M9; *Nešporová* 1980, 81, obr. 10; Šaštín-Stráže – *Zachar/Turčan* 2016, 213–215, obr. 1: 17). Nákrčníky uvedeného typu sú rozšírené aj na území dnešných Čiech, Poľska, Nemecka a poznáme ich aj zo sarmatského prostredia (k rozšíreniu pozri *Andrzejowski* 2017, 37–40, obr. 5; *Beckmann* 1981, 16; *Droberjar* 2007, 95, obr. 3) a môžeme ich datovať predovšetkým do stupňa C2 (*Beljak* 2010, 38; *Varsik* 2011, 196; nákrčník zo Šaroviec je možno mladší a uvažuje sa aj o jeho datovaní na koniec stupňa C2, prípadne až do stupňa C3).

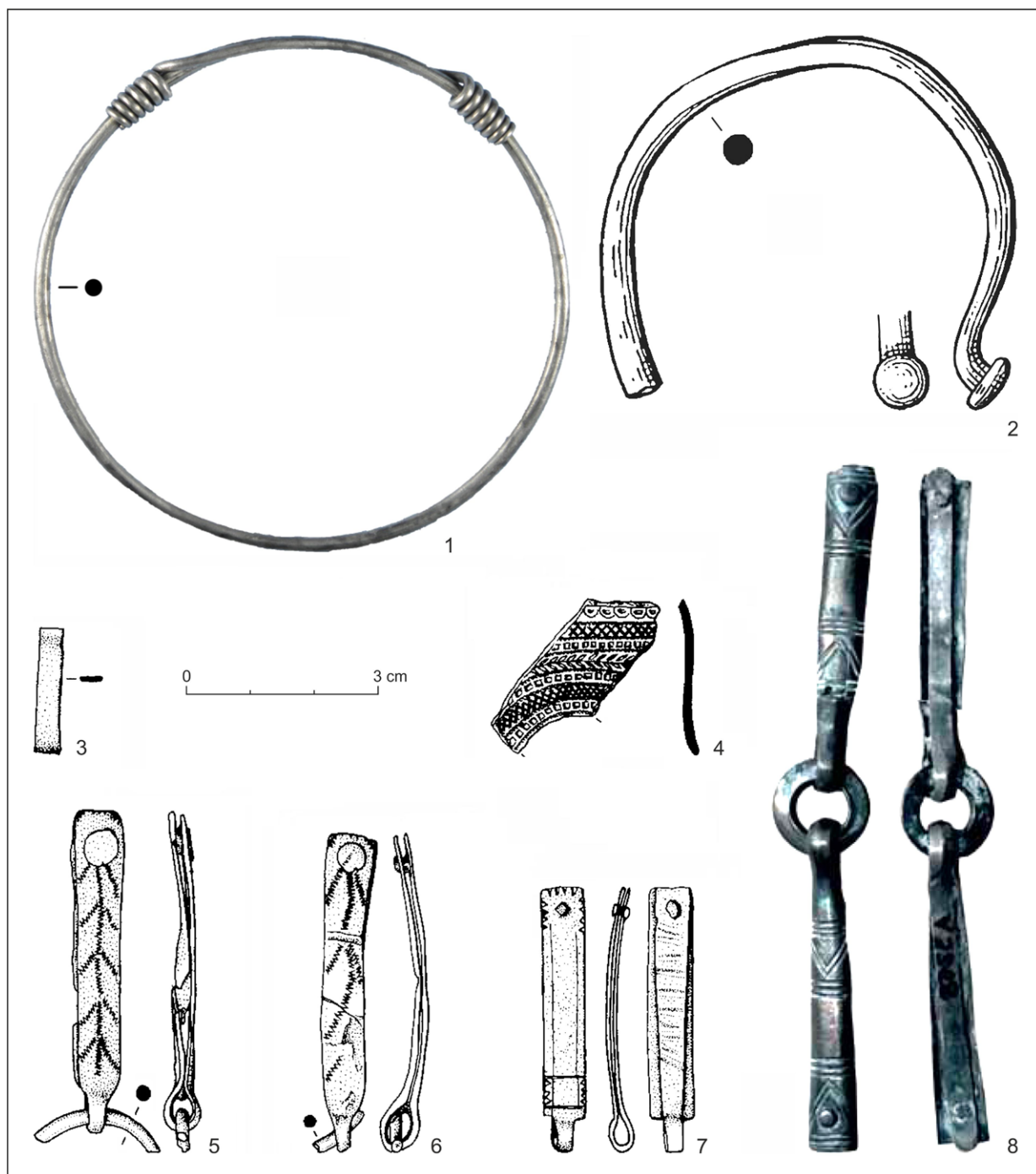
Obr. 5. Strieborné nákrčníky z juhozápadného Slovenska. 1 – Červeník; 2 – Chotín; 3 – Šarovce (podľa Beljak 2010; Hečková/Repka 2019; Kolník 1964a). Všetko striebro. Zostavené autorom.

Na dôležitosť výskytu nákrčníkov v sídliskových jamách na germánskych sídliskách už v minulosti upozornili R. Knápek a O. Šedo, pričom zdôraznili, že nejde o kategóriu predmetov, ktoré by sa na sídliskách náhodou stratili, ale môže ísť o zámerné uloženie zo zatiaľ neznámeho dôvodu (Knápek/Šedo 2015, 358).

NÁRAMKY

Z výskumu kvádskeho sídliska v Kvetoslavove pochádza nezdobený strieborný drôtený náramok, resp. náramenica s posuvným uzáverom (obr. 6: 1). Tá bola nájdená v objekte 20, ktorý môžeme interpretovať ako sídliskovú jamu bez bližšieho určenia funkcie a okrem náramku obsahoval iba jeden drobný črep germánskej v ruke formovanej keramiky a dva fragmenty panónskej sivej drsnej keramiky, resp. keramiky tehlovej farby.

Náramenicu môžeme priradiť k typu Riha 3.26.3, ktorý sa vyskytuje prevažne v bronzovom, ale aj striebornom vyhotovení (Riha 1990, 62, tab. 23: 601–610; 66: 2795; 67: 2816; 72: 20904; 74: 2926). V mladšej

Obr. 6. Náramky a opaskové kovania. 1 – Kvetoslavov; 2 – Selce; 3–7 – Cífer-Pác; 8 – Trenčín (podľa Bárta/Mácelová/Pieta 1987; Kellová 2020; Varsik/Kolník 2021; 1: nepublikované). Všetko striebro. Zostavené autorom.

dobe rímskej je rozšírený hlavne v oblasti Porýnia a Podunajska, pričom chronologicky ho E. Rihová datuje hlavne do 1. polovice 4. stor., ale s pretrváváním aj do jeho 2. polovice (Riha 1990, 62). Železný náramok tohto typu sa našiel v hrobe 5a na žiarovom pohrebisku v Sekuliach, ktorý je datovaný do stupňa B2/C1 (Iván a i. 2013, 279, obr. 6: 4; 9: I–III). Dva bronzové náramky tohto typu sa našli aj v hrobách 203 a 388 na pohrebisku v Kostelci na Hané na Morave (Zeman 1961, 252, 253, obr. 46: Ac; 72: Ca). Hrob 203 obsahoval dve bronzové spony typu A 198, ktoré môžeme datovať do 2. polovice 3. stor., resp. až na jeho koniec (Zeman 1961, 207, 208). Rovnaký náramok sa našiel aj na lokalite Veľký Kolačín-Markovica, ide však o detektorový nález bez kontextu a bližšieho datovania (Pieta 2008, 460, obr. 2: 5).

V Netopierej jaskyni v Selciach sa pri sondáži našiel fragment strieborného náramku z masívnej tyčinky s gombíkovitým ukončením (obr. 6: 2; *Bárta/Mácelová/Pieta* 1987, 29, obr. 2: 1).

OPASKOVÉ KOVANIA

Pri výskume dvorca v Cíferi-Páci boli v zemnici 289 objavené tri podlhovasté strieborné kovania s očkami, ktoré V. Varsik datuje do stupňov C1b až C2, resp. od poslednej tretiny 3. po začiatok 4. stor. (obr. 6: 5, 6; *Varsik/Kolník* 2021, 162, 163, obr. 130: 5–7; 132: 1–3). Z rovnakej lokality pochádza tiež drobný, ťažko určiteľný strieborný fragment zo zemnice 67 (obr. 6: 3; *Varsik/Kolník* 2021, 163, obr. 130: 8) a ďalšie podlhovasté opaskové kovanie zo sídliskovej vrstvy pri tkáčskej dielni 58, ktoré sú datované do mladšej fázy dvorca na koniec 4. stor. (obr. 6: 7; *Varsik/Kolník* 2021, 163, obr. 130: 7).

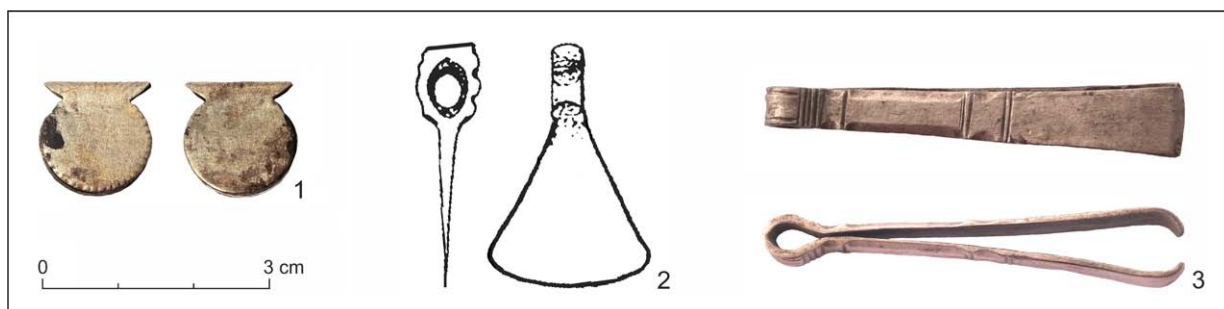
Strieborné kovanie sa nachádza aj medzi nálezmi z Trenčína, ktorý J. Kellová datuje do 3. stor. (obr. 6: 8; Pollakova tehelňa, *Kellová* 2020, 146, 147, tab. 1: M1). Toto kovanie sa však od kovaní z Cíferi-Pácu tvarovo líši, tvoria ho dve lichobežníkové ramená, ktoré sú v strede spojené očkom. Prikláňame sa však k názoru, že pri kovaní z Trenčína ide o rozdeľovač uzdy a nie súčasť opasku (*Varsik/Kolník* 2021, 162).

K súčastiam opasku snáď patrí aj fragment strieborného kovania s puncovanou výzdobou zo sídliskovej vrstvy pri budove II v Cíferi-Páci, ktoré bolo pôvodne pozlátené (obr. 6: 4; *Varsik/Kolník* 2021, 163–165, obr. 130: 11; 133). Kovanie nesie stopy po strihaní alebo sekaní, čo môže nasvedčovať tomu, že išlo o predmet určený na recykláciu a pravdepodobne ide o výrobok neskororímskej provinčnej dielne (*Varsik/Kolník* 2021, 165).

Strieborné, bohato zdobené opaskové kovania s očkami, ktoré ponúkajú blízku analógiu k nálezom z Cíferi-Pácu, sa nachádzajú aj v inventári bohatého hrobu II z Krakovian-Stráží (*Krupa/Klčo* 2015, 138–140, A-807, A-808, A-809, A-810a, A-810b, A-811; pre rekonštrukciu opasku pozri *Przybyła* 2005, 115, obr. 9). Podobné opaskové kovania poznáme aj z iných kovov, prevažne z bronzu alebo zo železa (pre ďalšie analógie pozri *Varsik/Kolník* 2021, 162).

PRÍVESKY

Z povrchového zberu v rámci výskumu kvádskeho sídliska v Kvetoslavove pochádza nález dutého kapslovitého strieborného prívesku (obr. 7: 1). Prívesok je vytvorený zo strieborného pliešku, ktorý je zohnutý tak, že v hornej časti vytvoril priestor na zavesenie. Bočná strana medzi prednou a zadnou

Obr. 7. Strieborné predmety z juhozápadného Slovenska. 1 – Kvetoslavov; 2 – Zohor; 3 – Gbely. Všetko striebro. Nepublikované.

stranou je tvorená jednoduchým nezdobeným pásikom. Pohľadová strana prívesku je zdobená vrypmi po okraji okrúhlej časti a závesná časť je zdobená trojicami rytých línií.

Medzi záveskami z kostrového hrobu v Čáčove sa nachádza takmer identický prívesok, vyrobený z bronzu so stopami postriebrnenia (*Ondrouch* 1957, 56, tab. 13: 6; *Pieta* 2002, 344, 349, obr. 1: 2). Dva bronzové kruhové kapslovité prívesky, poškodené žiarom, sa našli v hrobe 40 na pohrebisku v Sekuliach (*Iván/Ölvecký/Rajtár* 2019, 250, obr. 9: 14, 15) a ďalšie sa našli v rozrušených hrobách na pohrebisku vo Veľkých Hostérádkách (*Peškař/Ludikovský* 1978, 21, 22, obr. 14: 5; tab. 3: 4). Všetky uvedené prívesky patria podľa triedenia I. Beckmanna do skupiny I, ktoré sú rozšírené v Škandinávii, severnom Nemecku Pobaltí

a v Poľsku, s koncentráciou najmä v prostredí przeworskej a wielbarskej kultúry (Beckmann 1973, 13, 14). Inventár z čáčovského hrobu je datovaný do stupňa B2/C1 a rovnako datovaný je aj ženský hrob 40 zo Sekúl (Iván/Ölwecky/Rajtár 2019, 253; Tejral 1999, 167, 168).

Strieborný sekerovitý prívesok pochádza zo Zohora z objektu 32 (obr. 7: 2; Elschek 1997, 41, obr. 18: 5; 2008, 267, obr. 1: 4). Uvedený objekt môžeme interpretovať ako zemnicu so šesť kolovou konštrukciou, ktorá je datovaná do 2. tretiny 3. stor. Strieborné sekerovité závesky poznáme rovnako zo sídlisk (Loučany, okr. Olomouc; Přidal/Jílek/Faltýnek 2022, 202, obr. 4) a z pohrebísk (Kotolná pri Dunaji, hrob 63 – Kolník 1980, 120, tab. 115: 63/e; Plotičtš nad Labem, hrob 471 – Rybová 1979, 366, obr. 60: 14). V bohatom ženskom hrobe v Haßlebene bola objavená sada so štyrmi striebornými a piatimi zlatými sekerovitými záveskami (Schultz 1933, 6, tab. 5: 15–21).

TOALETNÉ POTREBY

Z povrchového zberu na sídlisku v Gbeloch pochádza nález zdobenej striebornej pásikovej pinzety (obr. 7: 3). Rytá výzdoba pozostáva z metopovitého členenia ramien, pričom v hornej časti sú okraje hrany skosené a vytvárajú tak jemnú profiláciu. Očko je oddelené od ramien troma rytými líniami a je jemne profilované.

Pinzetu je možné priradiť k variantu G, podľa rozdelenia E. Rihovej, ktorá sa však vyskytuje počas celej doby rímskej a takmer na celom území ríše (Riha 1986, 37, tab. 13: 105–111). Pinzety tohto typu sa vyskytujú prevažne v jednoduchom bronzovom vyhotovení a nezdobené, pričom v barbariku sa objavujú častejšie v mladšej dobe rímskej, hlavne vo funerálnom kontexte (Varsik 2011, 121; tu tiež konkrétne analógie). Na kvádskech sídliskách ide pomerne o menej frekventovaný nález. Pinzety sa našli pri povrchovej prospekcii v Zohore (Elschek 1997, 41, obr. 16: 4), pri výskume na halštatskom hradisku Molpír v Smoleniciach (nestratifikované nálezy dvoch pinziat – Dušek M./Dušek S. 1995, 18, 46, 71, tab. 24: 9; 101: 19; hradisko bolo osídlené aj v dobe laténskej a v dobe rímskej) a nepublikované nálezy pochádzajú z Hrnčiaroviec nad Parnou a z Kvetoslavova (uložené v Západoslovenskom múzeu v Trnave; k sídlisku v Hrnčiarovciach nad Parnou pozri Sabov 2019). Jedna z pinziat z Molpíra v Smoleniciach nesie podobnú výzdobu ako strieborná pinzeta z Gbelov: ramená sú delené na metopy so skosenými hranami, uško je od ramien oddelené troma rytými líniami a je mierne profilované (Dušek M./Dušek S. 1995, tab. 101: 19). Okrem toho výzdoba pinzety z Gbelov pripomína výzdobu zachycovača cibulkovitej spony z rovnakej lokality (obr. 4; pozri vyššie).

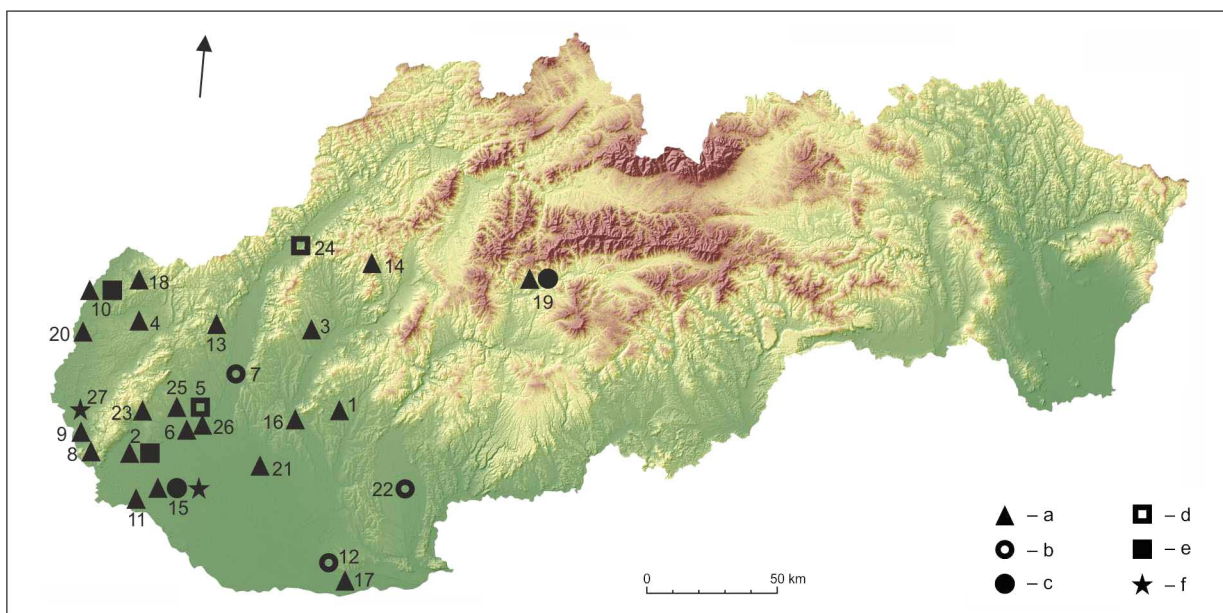
V objekte 44 v Bratislave-Trnávke sa našiel drobný fragment rímskeho strieborného zrkadla (Varsik 2011, 121, 257). Importované zrkadlá sa na germánskych sídliskách nachádzajú zriedkavo (z rovnakého sídliska pochádza fragment bronzového zrkadla z objektu 33/34/53; Varsik 2011, 121, obr. 60: 7; tu tiež analógie).

VYHODNOTENIE

Väčšinu zo súboru strieborných predmetov z kvádskech sídlisk tvoria spony. Geograficky sú strieborné predmety rozšírené na celom území juhozápadného Slovenska, ktoré sa spája s kvádske osídlením (obr. 8; tabeľa 1). Výnimku tvoria nálezy z Netopierej jaskyne zo Seliec a predstavujú výskyt na periférnej oblasti kvádskeho osídlenia.

Chronologicky najstaršie sa javia strieborné trúbkovité spony typu A 77 a o niečo mladšie A 101, pričom ich môžeme datovať do rozpätia od 1. stor. po 1. polovicu 2. stor., resp. do sídliskového horizontu I podľa rozdelenia V. Varsika, ktorý pokrýva chronologický stupeň B1 a včasnú fázu stupňa B2 (Varsik 2011, 181, 182). Výskyt uvedených typov spínadiel vyrobených zo striebra v stredodunajskej oblasti dával do súvisu s prítomnosťou germánskych elít už R. Iván, pričom v tomto súvisе zdôrazňuje tiež prítomnosť bohatých hrobov tzv. lübsowského typu (na území Slovenska Zohor; Iván 2015a alebo b, 84).

Do nasledujúceho chronologického stupňa B2/C1, resp. do sídliskového horizontu II (Varsik 2011, 184–189) môžeme datovať kapslovitý závesok z Kvetoslavova (obr. 7: 1). Ide o predmet cudzej proveniencie. Vyššia koncentrácia cudzích (wielbarských) strieborných predmetov v stupňoch B2b a B2/C1 bola zistená napríklad na pohrebisku v Jevíčku na Morave, kde E. Droberjar uvažuje o tom, že ide o importy alebo prítomnosť skupín obyvateľstva zo severu, ktoré sa sem dostali práve v pohnutých dobách okolo markomanských vojen (Droberjar 2014, 142, 143). Na kontakty medzi germánskymi elitami na

Obr. 8. Rozšírenie strieborných predmetov na juhozápadnom Slovensku. 1 – Beladice; 2 – Bratislava-Trnávka; 3 – Bojná; 4 – Borský sv. Mikuláš; 5 – Čífer-Pác; 6 – Čataj; 7 – Červeník; 8 – Devín-hrad; 9 – Devínska Nová Ves; 10 – Gbely; 11 – Hamuliakovo; 12 – Chotín; 13 – Chtelnica, okolie; 14 – Kšinná; 15 – Kvetoslavov; 16 – Nitra-Párovské Háje; 17 – Patince; 18 – Radimov; 19 – Selce; 20 – Sekule; 21 – Šaľa; 22 – Šarovce; 23 – Stupava-Mást; 24 – Trenčín; 25 – Vinosady-Malé Trnie; 26 – Voderady; 27 – Zohor. Legenda: a – spona; b – nákrčník; c – náramok; d – opaskové kovania; e – toaletné potreby; f – privesok. Číslovanie lokalít je totožné s katalógom v tabele 1.

kvádskom území v dobe markomanských vojen môže tiež poukazovať zlatý nákrčník z Hurbanova sarmatskej proveniencie, zlaté závesky (Abrahám, Očkov, Zohor, Stupava, Hamuliakovo) a pozlátené spony typu A 129 z przeworského kultúrneho okruhu nájdené v Dojči, Hurbanove a Radimove (*Rajtár 2013*, 137–139, 142–144, obr. 4; 6). K rovnakým cudzím vplyvom môžeme zaradiť tiež výskyt spôn vyhotovených zo železa alebo bronz, ktoré sú zdobené striebornou fóliou alebo drôtkmi. Zo sídliskových kontextov poznáme z juhozápadného Slovenska takéto spony napr. z Hamuliakova (obr. 1: 1), spony typu A 43 z Radimova (obr. 1: 2), Stupavy-Mástu (obr. 1: 3) a sponu typu A 121 z Borského sv. Mikuláša (obr. 1: 4).

K väčšiemu rozmachu výskytu strieborných predmetov na kvádskych sídliskách dochádza až v období po markomanských vojnách, v mladšej dobe rímskej. Kým do stupňa C1, resp. sídliskového horizontu III (k definícii horizontu pozri *Varsík 2011*, 189–194) môžeme spoľahlivo zaradiť iba zberový nález spony Almgrenovej VII. skupiny z Kvetoslavova (obr. 2: 1), do rozpätia nasledujúcich stupňov C2 a C3 (prípadne až D1, sídliskové horizonty IV–VI; *Varsík 2011*, 194–208) môžeme datovať väčšiu časť zozbieraných strieborných predmetov. Väčšinu (12 ks) tvoria deriváty spôn s podviazanou nôžkou Almgrenovej VI. skupiny (obr. 2: 2–11; 3: 1, 2). Všetky uvedené spony môžeme zaradiť do okruhu honosných spôn mladšej doby rímskej z juhozápadného Slovenska (*Kolník 1964b*).

Do tohto obdobia tiež patria strieborné nákrčníky (obr. 5: 1–3) a opaskové kovania (obr. 6: 5, 6, 8). Nákrčníky sa vymykajú z rámca bežných nálezov z germánskych sídlisk a nemôžeme vylúčiť, že ide o intencionálne uloženie z dnes už neznámeho dôvodu (*Knápek/Šedo 2015*, 358). Opasky so striebornými kovami sú považované za jeden z atribútov germánskej nobility (*Varsík/Kolník 2021*, 162), čo podporuje aj ich výskyt v náplni kniežacích hrobov z Krakovian-Stráží.

Náramky (obr. 6: 1, 2) predstavujú chronologicky ťažko určiteľné predmety, pretože sa zachytené typy vyskytujú relatívne dlhé časové obdobia. Pri náleze z Netopierej jaskyne v Selciach môžu datovaniu pomôcť nájdené spony (pozri nižšie).

Inú kategóriu tvoria importované predmety. Fragment zrkadla z Bratislavy-Trnávky sa našiel v objekte so sponami podskupiny Almgren VI, 2a a s kvádskou na kruhu točenou keramikou, teda patrí pravdepodobne do sídliskového horizontu IV, resp. stupňov C2–C3. Fragment zachycovača striebornej cibulkovitej spony z Gbelov (obr. 4), chronologicky zhruba súčasný, je rovnako rímsko-provinciálnym importovaným výrobkom.

Tabela 1. Katalóg lokalít so striebornými predmetmi z juhozápadného Slovenska. Číslovanie lokalít je totožné s číslovaním v obr. 8.

Číslo	Lokalita	Nálezy	Literatúra
1.	Beladice	Spona skup. Almgren VI	<i>Ruttkay a kol. 2013</i> , 217, obr. 147: 4
2.	Bratislava-Trnávka	Spona skup. Almgren VI, strieborné zrkadlo	<i>Varsík 2011</i> , 188, 121, 257, obr. 59: 11
3.	Bojná	Spona, neurčený typ	<i>Pieta 2006</i> , 175, 179
4.	Borský sv. Mikuláš	Spona typ A 121	<i>Iván 2017</i> , 292, obr. 1: 1
5.	Cífer-Pác	Spona skup. Almgren VI, opaskové kovania	<i>Varsík/Kolník 2013</i> , 76, 77, obr. 8: 11; <i>2021</i> , 157, 162, 163, obr. 124: 7, 130: 5–8, 132: 1–3
6.	Čataj	Trúbkovitá spona (1x), A 101 (1x)	<i>Iván 2015</i> , 83, 88
7.	Červeník	Nákrčník Kossina II/Beckmann IIIa	<i>Kolník 1964a</i>
8.	Devín-hrad	Spona	Nepublikované
9.	Devínska Nová Ves	Spona skup. Almgren VI	<i>Kolník 1964b</i> , 422, obr. 6: 3; <i>Ondrouch 1938</i> , 82, obr. 1: 9, tab. XII: 5
10.	Gbely	Spona skup. Almgren VI, cibulkovitá spona, pinzeta	Nepublikované
11.	Hamuliakovo	Spona skup. Almgren V, VI	<i>Iván/Ólvecky 2015</i> , 307, 308, obr. 8: 5
12.	Chotín	Nákrčník Kossina II/Beckmann IIIa	<i>Hečková/Repka 2019</i> , 109, 110, obr. 4
13.	Čhtelnica, okolie	Spona skup. Almgren VI	Nepublikované
14.	Kšinná	Spona skup. Almgren VI (2x)	<i>Kolník 1964b</i> , 422, tab. 1: 30
15.	Kvetoslavov	Spona skup. Almgren VII, náramok Riha 3.26.3	<i>Sabov 2021a</i> , 182, obr. 2: 7; <i>2021b</i> , 350, obr. 6: 10; nepublikované
16.	Nitra-Párovské Háje	Ihla zo spony?	<i>Pieta/Ruttkay 1997</i> , 164, obr. 3: 10
17.	Patince	Spona skup. Almgren VI	<i>Kolník 1964b</i> , 422, tab. 1: 27
18.	Radimov	Trúbkovitá spona, spona typu A 43	<i>Iván 2015</i> , 83; <i>Rajtár 2018</i> , 67, obr. 4: 3a, b
19.	Selce	Spona skup. Almgren VI, náramok (3x)	<i>Kolník 1964b</i> , 422, obr. 6: 7; <i>Ondrouch 1935</i> , 537–539, obr. 2: 3
20.	Sekule	Spona A 101	<i>Iván 2015</i> , 88
21.	Šafa	Spona skup. Almgren VI	<i>Kolník 1964b</i> , 422, obr. 6: 10; <i>Liptáková 1963</i> , 335
22.	Šarovce	Nákrčník Kossina II/Beckmann IIIa	<i>Beljak 2010</i> , 38, 54, obr. 9: 4
23.	Stupava-Mást	Spona typu A 43	<i>Elschek/Groh/Kolníková 2015</i> , 107, obr. 30: 5
24.	Trenčín-Pollakova tehelňa	Opaskové kovanie	<i>Kellová 2020</i> , 146, 147, tab. 1: M1
25.	Vinosady-Malé Trnie	Spona skup. Almgren VI	<i>Eisner 1933</i> , 220, obr. 20: 4; <i>Kolník 1964b</i> , 422, obr. 6: 4
26.	Voderady	Spona skup. Almgren VI	<i>Sabov 2020a</i> , 374–376, obr. 10; 11: 4
27.	Zohor	Sekerovitý prívesok	<i>Elschek 1997</i> , 41, obr. 18: 5

Osobitným prípadom je nález strieborných predmetov z Netopierej jaskyne na hrádku v Selciach (obr. 2: 7, 9; 3: 5; 6: 2). Je pravdepodobné, že ide o rozptýlený depot (*Bárta/Mácelová/Pieta 1987*, 29). Vzhľadom na pomerne neskoré datovanie na začiatok 5. stor. ide zrejme o rezíduum kvádskeho osídlenia v periférnej oblasti (obr. 8, *Bárta/Mácelová/Pieta 1987*, 29, 30).

Zvýšený výskyt strieborných predmetov v mladšej dobe rímskej pravdepodobne súvisí tiež s prevládajúcou mierovou koexistenciou Rimanov a Kvádov v tomto období a s rímskou politikou podporovania prorímsky orientovanej časti kvádskej nobility. Na túto skutočnosť môže poukazovať tiež výskyt viacerých strieborných predmetov na panskom dvorci v Cíferi-Páci.

Predmetom diskusie zostáva, nakoľko je možné považovať výskyt strieborných predmetov na kvádskych sídliskách za doklad prítomnosti nobility. V prípade lokality Cífer-Pác túto hypotézu

podporuje existencia murovaného dvorca. Rovnako v prípade toaletných potrieb vyrobených zo striebra (pinzeta – obr. 7: 3, fragment strieborného zrkadla, pozri vyššie) ide takmer s určitou o zdôraznenie spoločenského statusu, vzhľadom na skutočnosť, že tieto predmety boli bežne vyrábané z bronzu. Podobne azda môžeme interpretovať aj strieborné šperky (obr. 6: 1, 2). Prítomnosť nobility by okrem povahy predmetov (luxusné importované provinciálne výrobky)⁴ mohla signalizovať tiež koncentrácia viacerých strieborných predmetov na jednej lokalite, ako je to, okrem spomínaného Cífera-Pácu, v prípade Kvetoslavova, Gbelov, Bratislavy-Trnávky a Seliec (obr. 8; tabeľa 1). Existenciu nižšej vrstvy nobility na sídliskách môžu indikovať aj spomínané strieborné spony a šperky, ktoré nie sú v kvádskom prostredí početne zastúpené a sú skôr zriedkavé. Tento jav môže byť spôsobený aj stavom bádania alebo narušením lokalít nelegálnym zberom (tzv. detektorizmus), čo môžu potvrdiť alebo vyvrátiť budúce výskumy. Nález depotu zo Seliec ponúka priestor pre úvahu, že nálezy, ktoré poukazujú na prítomnosť nobility, môžeme nachádzať aj v kontexte reziduálneho kvádskoho osídlenia.

LITERATÚRA

- Andrzejowski 2017 J. Andrzejowski: The Forgotten Gold – The Neckring from Plebanka, Kujawy. In: *Na hranicích impéria. Extra Fines Imperii. Jaroslavu Tejralovi k 80. narodeninám*. Brno 2017, 31–45.
- Bárta/Mácelová/Pieta 1987 J. Bárta/M. Mácelová/K. Pieta: Další prieskum Netopierskej jaskyne v Sásovskom kráse. *AVANS* 1986, 1987, 29, 30, 116.
- Beljak 2010 J. Beljak: Germánska osada v Šarovciach. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik. (ed.): *Hospodárstvo Germánov: Sídliškové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek*. Archeológia barbarov 2009. Nitra 2010, 33–66.
- Beckmann 1973 B. Beckmann: Zu den kaiserzeitlichen Kapselanhänger in der Germania libera. In: *Bonner Hefte zur Vorgeschichte* 4. *Festschrift für O. Kleemann* II. Bonn 1973, 13–20.
- Beckmann 1981 Ch. Beckmann: Arm- und Halsringe aus den Kastellen Feldberg. *Saalburg Jahrbuch* 37, 1981, 10–22.
- Droberjar 2002 E. Droberjar: Zu den elbgermanischen Prunkkniefibeln vom Typ Almgren 147. In: K. Kuzmová/K. Pieta/J. Rajtár (ed.): *Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag*. Nitra 2002, 239–244.
- Droberjar 2007 E. Droberjar: Neue Erkenntnisse zu den Fürstengräbern der Gruppe Hassleben-Leuna-Gommern in Böhmen. *Přehled výskumů* 48, 2007, 93–103.
- Droberjar 2014 E. Droberjar: Stříbro na žárovém pohřebišti z doby římské v Jevíčku. In: B. Komoróczy (ed.): *Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 44. Brno 2014, 133–148.
- Dušek M./Dušek S. 1995 M. Dušek/S. Dušek: *Smolenice-Molpír*. Befestiger Fürstensitz der Hallstattzeit II. Nitra 1995.
- Eisner 1933 J. Eisner: *Slovensko v pravěku*. Bratislava 1933.
- Eisner 1938 J. Eisner: Germanische Silberfibeln des 5. Jahrhunderts aus der Slowakei. *Germania* 22, 1938, 250–252.
- Elschek 1997 K. Elschek: Archeologický výskum v Zohore v roku 1995. *AVANS* 1995, 1997, 40–43.
- Elschek 2007 K. Elschek: Römische Münzen entlang der Bernsteinstrasse im slowakischen Marchgebiet nördlich von Carnuntum (Westslowakei) und ein Beleg der Sekundärverwendung von römischen Münzen. *Slovenská numizmatika* 18, 2007, 143–155.
- Elschek 2008 K. Elschek: Germanische Siedlungsobjekte in Zohor (Objekt 32/1995) und Bratislava-Devínska Nová Ves (Objekt 8/1997) durch Terra Sigillata ins 3. Jahrhundert nach Chr. datiert. *Zborník SNM* 102. *Archeológia* 18, 2008, 265–276.
- Elschek 2017 K. Elschek: *Bratislava-Dúbravka im 1. bis 4. Jahrhundert n. Chr.* Germanischer Fürstensitz mit römischen Bauten und die germanische Besiedlung. Nitra 2017.
- Elschek/Groh/Kolníková 2015 K. Elschek/S. Groh/E. Kolníková: Eine neue germanische Siedlung und römisch-germanische ländliche Niederlassung von Stupava-Mást (Westslowakei). *Slovenská archeológia* 63, 2015, 63–114.
- Godłowski 1977 K. Godłowski: Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku II. *Materiały Starożytne i Wczesno średniowieczne* 4, 1977, 7–237.

⁴ Sem môžeme zaradiť aj iné importované predmety luxusnej povahy ako napr. sklené nádoby (picie rohy: Beckov – Varsik 2009, 139–141, obr. 6: 1; Biely Kostol – ústna informácia od J. Urminského; luxusné, resp. kameové sklo: Abrahám a Šelpice – Varsik 2009, 141, obr. 7: 3–5), ktoré však nie sú predmetom štúdie.

- Godłowski 1992 K. Godłowski: Die Chronologie der jüngeren und späten Kaiserzeit in den Gebieten südlich der Sudeten und Karpaten. In: K. Godłowski (Hrsg.): *Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter*. Kraków 1992, 23–54.
- Hečková/Repka 2019 J. Hečková/D. Repka: Sídliisko z doby rímskej. In: P. Romsauer/J. Hečková/D. Repka/G. Březinová/K. Kuzmová (ed.): *Chotín VII. Sídliisko z doby halštatskej, rímskej a stredoveku*. Nitra 2019, 49–141.
- Hrnčiarik/Horňák 2018 E. Hrnčiarik/M. Horňák: Neskoroantický dvorec v Podunajských Biskupiciach. In: R. Šenkirík/L. Gemešová/H. Bakajlarová/M. Škrovina (ed.): *Dunajský limes a odkaz rímskej antiky na ľavom brehu Dunaja. Zborník príspevkov z konferencie Bratislavského samosprávneho kraja – Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2018*. Bratislava 2018, 128–135.
- Hrabkovský 2022 M. Hrabkovský: Kvádske elity v 4. storočí a germánska kniežacia rezidencia v Milanovciach/Veľkom Kýre. In: V. Turčan a kol. (ed.): *Germánske elity v dobe rímskej na Slovensku*. Bratislava 2022, 214–235.
- Iván 2015 R. Iván: *Spony z doby rímskej u stredodunajských Germánov*. Dizertačná práca. Univerzita Komenkého v Bratislave, Bratislava 2015. Nepublikované.
- Iván 2017 R. Iván: Spony 8. série V. skupiny podľa O. Almgrena v stredodunajskej oblasti. In: E. Droberjar/B. Komoróczy (ed.): *Římské a germánské spony ve střední Evropě (Archeologie barbarů 2012)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 53. Brno 2017, 291–319.
- Iván a i. 2013 R. Iván/M. Knoll/R. Ölvecly/J. Rajtár: Germánske žiarové pohrebisko v Sekuliach. K využitiu interdisciplinárnych metód pri výskume a záchrane archeologických nálezov. In: *Zborník príspevkov konferencie CSTI, 20.–22. február 2013, Bratislava*. Bratislava 2013, 276–281.
- Iván/Ölvecly 2015 R. Iván/R. Ölvecly: New Germanic settlement finds in the Western part of the Great Rye Island. In: Sz. Biró/A. Molnár (Hrsg.): *Ländliche Siedlung der römischen Kaiserzeit im mittleren Donauraum*. Győr 2015, 297–315.
- Iván/Ölvecly/Rajtár 2019 R. Iván/R. Ölvecly/J. Rajtár: Vybrané hrobové celky z germánskeho žiarového pohrebiska v Sekuliach. *Zborník SNM 113. Archeológia* 29, 2019, 235–261.
- Karabinoš/Vizdal 2022 A. Karabinoš/M. Vizdal: Germánska rezidencia v Ražňanoch – výskumy a hypotézy. In: V. Turčan a kol. (ed.): *Germánske elity v dobe rímskej na Slovensku*. Bratislava 2022, 236–250.
- Knápek/Šedo 2015 R. Knápek/O. Šedo: Barbarská keramika z kontextů se stratigrafickými vztahy k římskému zdivu v trati Neurissen v Mušově. *Zborník SNM 109. Archeológia* 25, 2015, 347–377.
- Kellová 2020 J. Kellová: Kovové predmety z lokality Trenčín-Pollakova tehelňa. *Monumentum Tutela* 31, 2020, 143–166.
- Kolník 1956 T. Kolník: Popolnicové pohrebisko z mladšej doby rímskej a počiatku doby sťahovania národov v Očkove pri Piešťanoch. *Slovenská archeológia* 4, 1956, 233–300.
- Kolník 1964a T. Kolník: Nález hlinenej plastiky a strieborného nákrčníka na sídlisku z mladšej doby rímskej v Červeníku. *Archeologické rozhledy* 16, 1964, 337–347.
- Kolník 1964b T. Kolník: Honosné spony mladšej doby rímskej vo svetle nálezov z juhozápadného Slovenska. *Slovenská archeológia* 12, 1964, 409–438.
- Kolník 1980 T. Kolník: *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei* 1. Bratislava 1980.
- Kolník/Varsík 2012 T. Kolník/V. Varsík: Kvádska nobilita v 3. storočí. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (zost.): *Dejiny Bratislavy 1. Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia: Bezalauspurc na križovatke kultúr*. Bratislava 2012, 247–252.
- Kossinna 1905 G. Kossinna: Über verzierte Lanzespitzen als Kennezeichen der Ostgermanen. *Zeitschrift für Ethnologie* 37, 1905, 369–406.
- Krupa/Klčo 2015 V. Krupa/M. Klčo: *Bohaté hroby z Krakovian-Stráží. Piešťany 2015*.
- Lamiová-Schmiedlová 1961 M. Lamiová-Schmiedlová: *Spony z doby rímskej na Slovensku*. Študijné zvesti AÚ SAV 5. Nitra 1961.
- Liana 1970 T. Liana: Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim. *Wiadomości archeologiczne* 35, 1970, 429–491.
- Liptáková 1963 Z. Liptáková: Výskum v dusikárni pri Šali. *Archeologické rozhledy* 15, 1963, 312, 313, 327–340.
- Mączyńska 2009 M. Mączyńska: Der frühvölkerwanderungszeitliche Hortfund aus Łubiana, Kreis Kościerzyna (Pommern). *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 90, 2009, 7–481.
- Militký 2008 J. Militký: Die römischen Fundmünzen in Böhmen – Kontexte und Funktionen. Notizen zu dem heutigen Stand der Forschung. In: A. Bursche/R. Ciołek/R. Wolters (ed.): *Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions*. Collection Moneta 82. Wetteren – Warszawa 2008, 231–244.

- Nešporová 1980 T. Nešporová: Príspevok k osídleniu Trenčína. In: M. Pauer/M. Šišmiš (ed.): *Lau-garicio: Zborník historických štúdií k 1800. výročiu rímskeho nápisu v Trenčíne*. Trenčín 1980, 73–88.
- Ondrouch 1935 V. Ondrouch: Příspěvek k osídlení Nizkých Tater a Velké Fatry v době předslovan-ské. *Bratislava* 9, 1935, 526–549.
- Ondrouch 1938 V. Ondrouch: *Limes Romanus na Slovensku*. Bratislava 1938.
- Ondrouch 1957 V. Ondrouch: *Bohaté hroby z doby rímskej na Slovensku*. Bratislava 1957.
- Peškař/Ludikovský 1978 I. Peškař/K. Ludikovský: Žárové pohřebiště z doby římské ve Velkých Hostěrád-kách (okr. Břeclav). Praha 1978.
- Pieta 2002 K. Pieta: Anmerkungen zum Grab aus Čáčov. In: K. Kuzmová/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.): *Zwischen Rom und Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag*. Nitra 2002, 343–354.
- Pieta 2006 K. Pieta: Hradiská Bojná II a Bojná III. Významné sídlo z doby sťahovania ná-rodov a opevnenia z 9. storočia. In: K. Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay (ed.): *Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatva*. Nitra 2006, 173–190.
- Pieta 2008 K. Pieta: Höhensiedlungen der Völkswanderungszeit im nördlichen Karpaten-becken. In: H. Steuer/V. Bierbauer (Hrsg.): *Höhensiedlungen zwischen Antike und Mittelalter von den Ardennen bis Adria*. Berlin – New York 2008, 457–480.
- Pieta/Ruttkay 1997 K. Pieta/M. Ruttkay: Germanische Siedlung aus dem 4. und 5. Jh. in Nitra-Pá-rovské Háje und Probleme der Siedlungskontinuität. In: J. Tejral/H. Friesinger/M. Kazanski (Hrsg.): *Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Do-nauraum*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 8. Brno 1997, 145–163.
- Přidal/Jílek/Faltýnek 2022 T. Přidal/J. Jílek/K. Faltýnek: Loučany (k. ú. Loučany na Hané, okr. Olomouc). *Přehled výskumů* 63, 2022, 202.
- Pröttel 1988 P. M. Pröttel: Zur Chronologie der Zwiebelknopffiebeln. *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz* 35, 1988, 347–372.
- Przybyła 2005 M. J. Przybyła: Ein Prachtgürtel aus dem Grab 1 von Wrocław-Zakrzów (Sakrau). *Archäologisches Korrespondenzblatt* 35, 2005, 105–122.
- Rajtár 2013 J. Rajtár: Das Gold bei den Quaden. In: M. Hardt/O. Heinrich-Tamáska (Hrsg.): *Macht des Goldes, Gold der Macht: Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauraum*. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 2. Weinstadt 2013, 125–150.
- Rajtár 2018 J. Rajtár: Die Fibeln vom Typ Amlgren 43. In: *Studia barbarica. Profesorowi Andrzejowi Kokowskiemu w 65. rocznicę urodzin*. Tomus II. Lublin 2018, 52–72.
- Riha 1986 E. Riha: Römisches Toilettgerät und medizinische Instrumente aus Augst und Kaiseraugst. *Forschungen in Augst* 6. Augst 1986.
- Riha 1990 E. Riha: *Der römische Schmuck aus Augst und Kaiseraugst*. Forschungen in Augst und Kaiseaugst 10. Augst 1990.
- Ruttkay a kol. 2013 M. Ruttkay/H. Baliová/M. Bielich/A. Bistáková/J. Ďuriš/M. Kopčková/J. Haruštiak/M. Jakubčinová/R. Malček/V. Mitáš/M. Vojteček: Záchranné archeologické vý-skumy na trase výstavby rýchlostnej cesty R1 v úseku Nitra-Selenec – Beladice. *AVANS* 2009, 2013, 209–228, 369–419.
- Rybová 1979 A. Rybová: Plotsište nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2–5. Jahrhundert u. Z. I. Teil. *Památky archeologické* 70, 1979, 353–489.
- Sabov 2019 A. Sabov: Germánske sídlisko v Hrnčiarovciach nad Parnou vo svetle archeo-logických nálezov v zbierkach Západoslovenského múzea v Trnave. In: *Zborník Západoslovenského múzea v Trnave* 2019. Trnava 2019, 27–52.
- Sabov 2020a A. Sabov: Staršie nepublikované nálezy z doby rímskej z Trnavskej tabule. *Zbor-ník SNM* 114. *Archeológia* 30, 2020, 359–388.
- Sabov 2020b A. Sabov: Nové a staršie nepublikované nálezy zo staršej doby rímskej z oko-lia Trnavy. Príspevok k poznaniu staršej doby rímskej v okolí Malých Karpát a v severnej časti Trnavskej sprásovej tabule. In: *Zborník Západoslovenského múzea v Trnave* 2020. Trnava 2020, 101–111.
- Sabov 2021a A. Sabov: Spony z germánskeho sídliska v Kvetoslavove. In: M. Daňová/L. Nová-ková (ed.): *Vtere Feleix, Maria: Žiaci svojej profesorky*. Trnava 2021, 180–187.
- Sabov 2021b A. Sabov: Náčrt chronologického vývoja územia Žitného ostrova v dobe rímskej na základe archeologických nálezov spôn. *Študijné zvesti AÚ SAV* 68, 2021, 343–356.
- Schulte 2011 L. Schulte: *Die Fibeln mit hohem Nadelhalter (Almgren Gruppe VII)*. Göttinger Schri-fen zur Vor- und Frühgeschichte 32. Neumünster 2011.
- Schultz 1933 W. Schulz: *Das Fürstengrab von Hassleben*. Berlin – Leipzig 1933.
- Tacitus 1980 P. C. Tacitus: *Agricola, Anály, Gemmánia, Histórie*. Zlatý fond svetovej literatú-ry 31. Praha 1980.
- Tejral 1999 J. Tejral: Die Völkerwanderungen des 2. und 3. Jhs. und ihr Niederschlag im archäologischen Befund des Mitteldonauraumes. In: J. Tejral (Hrsg.): *Das mittel-*

- europäische Barbaricum und die Krise des Römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert*. Spisy AÚ AV ČR Brno 12. Brno 1999, 137–213.
- Turčan 1985 V. Turčan: Germánsky výrobný objekt zo Stupavy. *Zborník SNM* 79. *História* 25, 1985, 93–116.
- Turčan 2022 V. Turčan: Rezidencia na trase Jantárovej cesty v Stupave. In: V. Turčan a kol. (ed.): *Germánske elity v dobe rímskej na Slovensku*. Bratislava 2022, 186–198.
- Varsík 2009 V. Varsík: Rímske sklo z niektorých germánskych sídlisk na západnom Slovensku. *Štúdijské zvesti AÚ SAV* 45, 2009, 133–150.
- Varsík 2011 V. Varsík: *Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídliská z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a v okolí*. Nitra 2011.
- Varsík 2017 V. Varsík: Niekoľko poznámok k výskytu spôn s hrotitou nôžkou na juhozápadnom Slovensku (skupina Almgren VI,2). In: E. Droberjar/B. Komoróczy (ed.): *Římské a germánské spony ve střední Evropě (Archeologie barbarů 2012)*. Spisy AÚ AV ČR Brno 53. Brno 2017, 321–337.
- Varsík/Kolník 2013 V. Varsík/T. Kolník: Cífer-Pác – Neue Erkenntnisse zur spätantiken quadiischen Elitenrezidenz. In: M. Hardt/O. Heinrich-Tamáska (Hrsg.): *Macht des Goldes, Gold der Macht: Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donaauraum*. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 2. Weinstadt 2013, 71–90.
- Varsík/Kolník 2021 V. Varsík/T. Kolník: *Cífer-Pác: Eine spätantike Residenz im Quadenland* 1. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 369. Bonn 2021.
- Wamser 2000 L. Wamser (Hrsg.): *Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer: zivilisatorisches Erbe einer europäischen Militärmacht*. Schriftenreihe der Archäologischen Staatssammlung 1. Mainz 2000.
- Zachar/Turčan 2016 L. Zachar/V. Turčan: Miniaturná keramika zo sídliskových objektov v Šaštíne-Stráží a v Trnave. *Zborník SNM* 110. *Archeológia* 26, 2016, 213–219.
- Zeman 1961 J. Zeman: *Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostelce na Hané*. Praha 1961.

Silver Finds from Germanic Settlements from southwestern Slovakia

Evidence of the Presence of Quadi Nobility?

Andrej Sabov

Summary

The study of the role and identification of nobility within the structures of Germanic society is based almost exclusively on grave finds. Much less attention was focused on luxury items and jewellery from the finding contexts of Germanic settlements. The presented study maps the occurrence of silver objects in Germanic settlements in the territory of southwestern Slovakia. Geographically, silver objects are distributed throughout the investigated territory, which is associated with the Quadi settlements (Fig. 8; Tab. 1). An exception are the finds from the Netopieria jaskyňa from Selce, which represent an occurrence in the rather peripheral area of the Quadi settlement area. Most of the set of silver objects from Quadi settlements consists of brooches.

Chronologically, the oldest objects appear to be the silver trumpet-shaped brooches of type A 77 and the slightly younger A 101, which can be dated to the range from the 1st century to the first half of the 2nd century, or to settlement horizon I according to V. Varsík's division, which covers chronological level B1 and the early phase of level B2 (Varsík 2011, 181, 182). The occurrence of the mentioned types of switches made of silver in the Middle Danube region was already linked to the presence of Germanic elites by R. Iván, while in this connection he also emphasizes the presence of rich graves of the so-called of the Lübsov type (in Slovakia Zohor; Iván 2015, 84).

To the next chronological level B2/C1, or to settlement horizon II (Varsík 2011, 184–189), belongs the capsule pendant from Kvetoslavov (Fig. 7: 1). It is an object of foreign provenance. A higher concentration of foreign (Wielbark culture) silver objects in grades B2b and B2/C1 was found, for example, at the burial ground in Jevíčko in Moravia, where E. Droberjar considers that it is either imports or the presence of population groups from the north who just arrived here in the turbulent times around the Marcomanni Wars (Droberjar 2014, 142, 143). Contacts between the Germanic

elites in the Quadi territory during the Marcomannic Wars can also be indicated by a gold necklace of Sarmatian provenance from Hurbanovo, gold pendants (Abrahám, Očkov, Zohor, Stupava, Hamuliakovo) and gilded buckles of type A 129 from the Przeworsk cultural circle found in Dojč, Hurbanovo and Radimov (*Rajtár* 2013, 137–139, 142–144, fig. 4; 6). To the same foreign influences, we can also include the appearance of brooches made of iron or bronze, which are decorated with silver foil or wires. From settlement contexts, we know such brooches from southwestern Slovakia from Hamuliakovo (Fig. 1: 1), brooches of type A 43 from Radimov (Fig. 1: 2), Stupava-Mást (Fig. 1: 3) and brooch of type A 121 from Borský sv. Mikuláš (Fig. 1: 4).

The expansion of the occurrence of silver objects in the Quadi settlements occurs only in the period after the Marcomanni wars, respectively in the Late Roman period. While up to stage C1 we can reliably date only the find of the Almgren's VIIth group brooch from Kvetoslavov (Fig. 2: 1), we can date to the range of the following stages C2 and C3 (or up to D1) most of the silver items collected. The majority (12 pieces) are derivatives of brooches with inverted foot of Almgren's VIth group (Fig. 2: 2–11; 3). All these brooches can be included in the group of highly decorated brooches of the Late Roman period from southwestern Slovakia.

In addition, we can include the findings of silver neck rings (Fig. 5: 1–3), belt fittings (Fig. 6: 3–8) and axe-like pendant (Fig. 7: 1). Neck rings fall outside the scope of common finds from Germanic settlements, and we cannot rule out that this is an intentional deposition for a reason unknown today. Belts with silver fittings are considered one of the attributes of Germanic nobility, which also supports their occurrence in the princely graves from Krakovany-Stráže.

The bracelets (Fig. 6: 1, 2) represent a chronologically difficult object, as the captured types occur for relatively long periods of time. In the case of bracelet from the Netopieria jaskyňa in Selce, the accompanied brooches can help dating the item.

Another category is imported items. A fragment of a silver mirror from Bratislava-Trnávka was found in a feature with brooches of the Almgren VI, 2a subgroup and a Germanic wheel-made pottery, so it probably belongs to the settlement horizon IV, respectively stages C2–C3. A fragment of the silver crossbow brooch foot from Gbely (Fig. 4), chronologically roughly contemporary, is also a Roman-provincial imported product.

A special case is the finding of silver objects from the Netopieria jaskyňa in Selce (Fig. 2: 7, 9; 3: 5; 6: 2). It is probable that they belong to the hoard. Due to the relatively late dating to the beginning of the 5th c., it is probably a residue of a Quadi settlement in the peripheral zone (Fig. 8).

The increased occurrence of silver objects in the Late Roman period is probably also related to the prevailing peaceful coexistence of the Romans and the Quadi during this period and the Roman policy of supporting the pro-Roman oriented part of the Quadi nobility. This fact can also be indicated by the occurrence of several silver objects in the manor house in Cífer-Pác.

The subject of discussion remains, if it is possible to consider the occurrence of silver objects in Quadi settlements as a proof of the presence of social nobility. In the case of the Cífer-Pác, this hypothesis is supported by the existence of a Roman-style manor. Also, in the case of toiletries made of silver (tweezers – Fig. 7: 3, fragment of a silver mirror), in my opinion, it is almost certainly an emphasis on social status, given the fact that these items were commonly made of bronze. Perhaps we can interpret silver jewellery similarly (Fig. 6: 1, 2). In addition to the nature of the items (luxury imported provincial products), the presence of nobility could also be indicated by the concentration of several silver items in one site, as in the case of Kvetoslavov, Gbely, Bratislava-Trnávka and Selce (Fig. 8; Tab. 1). In my opinion, the existence of a lower layer of social nobility can also be signalled by the aforementioned silver brooches and jewellery, which are not numerous in the Quadi environment and are rather rare. This phenomenon can also be caused by the state of research or the disruption of sites by illegal robbing (so-called metal-detecting), which may be confirmed or refuted by future research. The finding of the hoard from Selce offers space for consideration that presence of nobility can also be found in the context of residual Quadi settlements.

Fig. 1. Brooches with the traces of silver decoration from southwestern Slovakia. 1 – Hamuliakovo; 2 – Radimov; 3 – Stupava-Mást; 4 – Borský sv. Mikuláš (after *Elschek/Groh/Kolníková* 2015; *Iván/Ölvecký* 2015; *Rajtár* 2018; *Iván* 2017). No scale. Compiled by author.

Fig. 2. Silver brooches from southwestern Slovakia. 1 – Kvetoslavov; 2 – Bratislava-Trnávka; 3 – Devínska Nová Ves; 4 – Cífer-Pác; 5 – Patince; 6 – Šaľa; 7 – Selce; 8 – Vinosady-Malé Trnie; 9 – Selce; 10 – Beladice; 11 – Gbely (after *Eisner* 1933; *Kolník* 1964b; *Ruttikay a kol.* 2013; *Sabov* 2021a; *Varsik* 2011; *Varsik/Kolník* 2021; 11: unpublished). All silver. Compiled by the author.

Fig. 3. Silver brooches from southwestern Slovakia. 1 – Voderady; 2 – surroundings of Chtelnica; 3, 4 – Kšinná; 5 – Selce (after *Eisner* 1938; *Sabov* 2020a; 2: unpublished). All silver. Compiled by the author.

Fig. 4. Gbely. A fragment of a silver crossbow brooch. Unpublished.

Fig. 5. Silver neck rings from southwestern Slovakia. 1 – Červeník; 2 – Chotín; 3 – Šarovce (after *Beljak* 2010; *Hečková/Repka* 2019; *Kolník* 1964a). All silver. Compiled by the author.

Fig. 6. Bracelets and belt fittings. 1 – Kvetoslavov; 2 – Selce; 3–7 – Cífer-Pác; 8 – Trenčín (after *Bárta/Mácelová/Pieta* 1987; *Kellová* 2020; *Varsik/Kolník* 2021; 1: unpublished). All silver. Compiled by the author.

Fig. 7. Silver finds from southwestern Slovakia. 1 – Kvetoslavov; 2 – Zohor; 3 – Gbely (after *Elschek* 1997, 1, 3: unpublished). All silver. Compiled by the author.

Fig. 8. Silver objects in southwestern Slovakia. 1 – Beladice; 2 – Bratislava-Trnávka; 3 – Bojná; 4 – Borský sv. Mikuláš; 5 – Cífer-Pác; 6 – Čataj; 7 – Červeník; 8 – Devín-hrad; 9 – Devínska Nová Ves; 10 – Gbely; 11 – Hamuliakovo; 12 – Chotín;

13 – Chtelnica, surroundings; 14 – Kšinná; 15 – Kvetoslavov; 16 – Nitra-Párovské Háje; 17 – Patince; 18 – Radimov; 19 – Selce; 20 – Sekule; 21 – Šaľa; 22 – Šarovce; 23 – Stupava-Mást; 24 – Trenčín; 25 – Vinosady-Malé Trnie; 26 – Voderady; 27 – Zohor. Legend: a – brooches; b – neck rings; c – bracelets; d – belt fittings; e – toiletries; f – pendant. The numbering of the localities is identical to the catalog in the Tab. 1.

Tab. 1. Catalog of localities with silver finds from southwestern Slovakia. The numbering of the sites is identical to the numbering in Fig. 8.

Translated by Andrej Sabov

Mgr. Andrej Sabov
Západoslovenské múzeum v Trnave
Múzejné námestie 3
SK – 918 09 Trnava
sabov.andrej@zupa-tt.sk